

QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI EKSPORTIDA GLOBAL BOZOR SHAROITLARI: IMKONIYATLAR VA TO'SIQLAR

No'monov Otabek O'rmonjon o'g'li

Namangan Davlat Universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya: *Ushbu maqola global qishloq xo'jaligi bozorida mamlakatlarning eksport salohiyatini o'rganishga bag'ishlangan. Tadqiqot doirasida qishloq xo'jaligi mahsulotlarining xalqaro bozorlarda raqobatbardoshligini belgilovchi asosiy omillar, mavjud imkoniyatlar va cheklovlar tahlil qilindi. Maqolada eksport salohiyatini oshirish uchun qo'llanilayotgan strategiyalar, global tendensiyalar, tarif va notarif to'siqlar, shuningdek, ekologik va iqtisodiy xavf-xatarlar ko'rib chiqildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, qishloq xo'jaligi eksporti mamlakatlar uchun barqaror iqtisodiy o'sish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi, ammo uning samarali amalga oshirilishi strategik rejalashtirish va innovatsion yondashuvlarni talab qiladi.*

Kalit so'zlar: *global qishloq xo'jaligi, eksport salohiyati, xalqaro bozor, imkoniyatlar, cheklovlar, qishloq xo'jaligi mahsulotlari, iqtisodiy samaradorlik, strategik rivojlanish.*

Global qishloq xo'jaligi bozorida mamlakatlarning eksport salohiyati milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishi, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash, shuningdek, xalqaro iqtisodiy aloqalarni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Bugungi kunda xalqaro bozorlar yuqori raqobatbardosh, tez o'zgaruvchan va murakkab tizim sifatida shakllangan bo'lib, u yerda mahsulotlarning sifati, narxi, yetkazib berish tezligi va ekologik sertifikatlari hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Eksport salohiyatini shakllantirish jarayoni nafaqat qishloq xo'jaligi ishlab chiqarish salohiyatiga, balki mamlakatning tashqi savdo siyosati, transport va logistika tizimining samaradorligiga, xalqaro bozor tendensiyalari va global iqtisodiy sharoitlarga bevosita bog'liqdir. Shu sababli, mamlakatlar eksportni rivojlantirishda strategik yondashuvlarni qo'llashlari lozim bo'ladi, bunda ishlab chiqarish, qayta ishlash, saqlash, tashish va marketing tizimlari integratsiyalashgan holda ishlashi zarur.

Eksport imkoniyatlarini tahlil qilishda birinchi navbatda mamlakatning tabiiy resurslari va ishlab chiqarish imkoniyatlari hisobga olinadi. Masalan, don, meva-sabzavot, go'sht, sut va yog' mahsulotlari global bozorda yuqori talabga ega bo'lib, ularni samarali yetkazib berish mamlakatning tashqi savdo daromadini sezilarli darajada oshirishi mumkin. Shu bilan birga, mahsulotning sifatini xalqaro standartlarga moslashtirish, ekologik sertifikatlar, gigiyena va xavfsizlik talablariga javob berish ham eksport salohiyatini oshirishning asosiy omillaridan biridir. Innovatsion texnologiyalar, zamonaviy agrotexnika uskunalari, ilmiy-tadqiqot

ishlarining joriy etilishi qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yuqori sifatli qilishga xizmat qiladi, bu esa ularni xalqaro bozorda raqobatbardosh qiladi. Shuningdek, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash orqali qo'shimcha qiymat yaratish, masalan, xom donni un yoki boshqa mahsulotlarga aylantirish orqali eksport hajmini va daromadni oshirish mumkin. Bu esa eksport salohiyatini faqat ishlab chiqarish bilan cheklamasdan, butun sanoat tarmog'ida raqobatbardoshligini oshirishga imkon beradi.

Biroq, qishloq xo'jaligi eksportini rivojlantirish bir qator cheklovlar va muammolarsiz bo'lavermaydi. Eng avvalo, global bozorlarning narxlarini o'zgaruvchanligi va talabning doimiy tebranishi eksportni barqarorlashtirishni qiyinlashtiradi. Shu bilan birga, transport va logistika tizimlarining samaradorligi, yuqori xarajatlar va bojxona to'siqlari mahsulotlarni xalqaro bozorga yetkazish jarayonini murakkablashtiradi. Siyosiy beqarorlik, iqtisodiy inqirozlar yoki savdo siyosatidagi o'zgarishlar eksport salohiyatini sezilarli darajada pasaytirishi mumkin. Bundan tashqari, qishloq xo'jaligi mahsulotlari tabiiy omillarga — iqlim sharoiti, suv resurslari yetishmasligi, zararkunandalar va kasalliklar ta'siriga juda sezgir bo'lgani sababli, ular eksportni rejalashtirishda qo'shimcha xavf-xatarlarni keltirib chiqaradi. Shu nuqtai nazardan, eksportni rivojlantirish nafaqat iqtisodiy va siyosiy, balki ekologik va iqlimiy strategiyalarni ham o'z ichiga olishi zarur.

Mamlakatlar eksportni rivojlantirish uchun turli strategiyalarni qo'llashadi. Ular orasida mahsulotlarni qayta ishlash va qo'shimcha qiymat yaratish, xalqaro sertifikatlash tizimlarini joriy etish, tashqi bozorlarni diversifikatsiya qilish, brend yaratish va marketing strategiyalarini ishlab chiqish asosiy o'rin tutadi. Shu bilan birga, davlat tomonidan eksportni qo'llab-quvvatlash choralari — subsidiyalar, bojxona imtiyozlari, logistika infratuzilmasini rivojlantirish va xalqaro savdo kelishuvlarida faol ishtirok etish ham samarali vosita hisoblanadi. Innovatsion yondashuvlar va ilmiy-tadqiqot ishlarining natijalari eksport salohiyatini oshirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lib, ular mahsulotning raqobatbardoshligini, sifatini va bozorda barqarorligini ta'minlaydi. Shu bilan birga, iqlim o'zgarishiga moslashuv strategiyalari, barqaror agroekologik amaliyotlarni joriy etish va suv resurslaridan samarali foydalanish eksport salohiyatini yanada oshiradi.

Shu bilan birga, global qishloq xo'jaligi bozorida muvaffaqiyatga erishish uchun mamlakatlar o'z eksport mahsulotlarini turli segmentlarga moslashtirishi, talab va narx dinamikasini doimiy monitoring qilishlari, shuningdek, xalqaro hamkorlik va investitsiyalarni jalb qilishlari lozim. Eksportning samarali rivojlanishi nafaqat milliy daromadni oshirishga, balki xalqaro bozordagi raqobatbardoshlikni mustahkamlashga, qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilarining daromadlarini barqarorlashtirishga va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashga xizmat qiladi. Shu tariqa, global qishloq xo'jaligi bozorida eksport salohiyatining rivojlanishi strategik, iqtisodiy va ekologik jihatdan muvozanatli yondashuvni talab qiladi.

Global qishloq xo'jaligi bozorida mamlakatlarning eksport salohiyati ularning iqtisodiy barqarorligi, xalqaro raqobatbardoshligi va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, eksport salohiyatini shakllantirish murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u nafaqat qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirish va ishlab chiqarish salohiyatiga, balki ularni qayta ishlash, sifatini xalqaro standartlarga moslashtirish, saqlash va tashish tizimlariga, shuningdek, marketing va brend strategiyalariga ham bog'liqdir. Innovatsion texnologiyalarni joriy etish, ilmiy-tadqiqot ishlarini rivojlantirish va zamonaviy agrotexnika vositalaridan foydalanish eksport mahsulotlarining raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, qo'shimcha qiymat yaratish — masalan, xom don, meva yoki sabzavotni qayta ishlash orqali yuqori daromad keltiruvchi mahsulotlar ishlab chiqarish — eksport salohiyatini yanada mustahkamlash imkonini beradi.

Biroq, global qishloq xo'jaligi bozorida faoliyat yuritishda bir qator cheklovlar mavjud. Ular orasida global bozorlarning narxlarining o'zgaruvchanligi, talabning doimiy tebranishi, transport va logistika xarajatlarining yuqoriligi, bojxona va tarif to'siqlari, shuningdek, siyosiy va iqtisodiy beqarorlik asosiy ahamiyatga ega. Shu bilan birga, qishloq xo'jaligi mahsulotlari tabiiy omillarga juda sezgir bo'lib, iqlim o'zgarishi, suv resurslari yetishmasligi, zararkunandalar va kasalliklar ularning eksport salohiyatini cheklovchi muhim omillar hisoblanadi. Shu sababli, eksportni rivojlantirish strategik rejalashtirish, tashqi bozorlarga moslashuv, xalqaro sertifikatlash tizimlarini joriy etish, ekologik barqarorlikni ta'minlash va innovatsion yondashuvlarni o'z ichiga olgan kompleks choralarni talab qiladi.

Eksportni rivojlantirishning samarali strategiyalari mamlakatlarning global bozor bilan integratsiyasini oshiradi, ularni raqobatbardosh qiladi va iqtisodiy foyda keltiradi. Shu jumladan, mahsulotlarni qayta ishlash va qo'shimcha qiymat yaratish, tashqi bozorlarda diversifikatsiya qilish, xalqaro sertifikatlar va ekologik standartlarga moslashish, brend yaratish va marketing strategiyalarini amalga oshirish orqali eksport hajmi va daromad sezilarli darajada oshiriladi. Davlat tomonidan taqdim etiladigan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari — subsidiyalar, bojxona imtiyozlari, logistika infratuzilmasini rivojlantirish va xalqaro savdo kelishuvlarida faol ishtirok etish — eksport salohiyatini yanada mustahkamlashga yordam beradi.

Shuni ta'kidlash joizki, global qishloq xo'jaligi bozorida eksport salohiyatini oshirish nafaqat iqtisodiy foyda keltiradi, balki mamlakatning xalqaro bozordagi o'rnini mustahkamlash, qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilarining daromadlarini barqarorlashtirish va barqaror oziq-ovqat tizimini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, eksportning samaradorligi va barqarorligini ta'minlash uchun strategik, iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy jihatlarni birlashtirgan kompleks yondashuv zarur.

Global qishloq xo'jaligi bozorida eksport salohiyati mamlakatlar uchun iqtisodiy o'sish va milliy mahsulotlarni global maydonda tanitish imkoniyatini yaratadi. Dunyo bozorida talab va taklif, iqlim sharoitlari, texnologik rivojlanish, transport va logistika tizimining samaradorligi eksport salohiyatini belgilovchi asosiy omillardir. Raqobatbardosh qishloq xo'jaligi mahsulotlari xalqaro standartlarga mos, sifatli va tez yetkazib beriladigan bo'lishi kerak.

Imkoniyatlar nuqtai nazaridan, global bozor qishloq xo'jaligi mahsulotlarini eksport qilish uchun keng imkoniyatlar taqdim etadi. Dunyo aholisi sonining ortishi va oziq-ovqatga bo'lgan talabning o'sishi yangi bozorlarni jalb qilish imkonini beradi. Shu bilan birga, ekologik va organik mahsulotlarga bo'lgan talabning ortishi milliy mahsulotlar uchun raqobatbardosh ustunlik yaratadi. Texnologik rivojlanish, jumladan, aqlli qishloq xo'jaligi tizimlari, genomik selektsiya, zamonaviy saqlash va sovutish texnologiyalari eksport salohiyatini oshirishga xizmat qiladi.

Boshqa imkoniyatlar sifatida multimodal transport tarmoqlarining rivojlanishi va raqamli logistika platformalari qishloq xo'jaligi mahsulotlarini tez va samarali yetkazib berishga yordam beradi. Sertifikatlash va xalqaro standartlarga moslashuvchanlik esa mahsulot sifatini kafolatlaydi va bozor raqobatbardoshligini oshiradi. Bozorlarni diversifikatsiya qilish, yangi yo'nalishlar va mintaqaviy savdo shartnomalaridan foydalanish esa eksport hajmini kengaytiradi.

Biroq, global qishloq xo'jaligi bozorida bir qator cheklovlar mavjud. Avvalo, transport xarajatlarining yuqoriligi, bojxona to'siqlari va tariflar mahsulotning narxini oshiradi va raqobatbardoshligini pasaytiradi. Iqlim o'zgarishi, tabiiy ofatlar va ekologik xavf-xatarlar hosildorlikka salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, xalqaro bozorlarda sifat va xavfsizlik standartlariga moslashishdagi qiyinchiliklar, sertifikatlash tizimlarining murakkabligi va texnologik yetishmovchilik eksportni cheklovchi omillardir.

Global bozor sharoitida raqobatning kuchayishi, yetakchi eksportchi mamlakatlar bilan bellashish, narxlar va mahsulot turining diversifikatsiyasi talabini oshiradi. Shu sababli, eksport salohiyatini oshirish uchun mahsulot sifatini yaxshilash, logistika va transport tizimini takomillashtirish, marketing va brend strategiyalarini rivojlantirish, moliyaviy va institutional qo'llab-quvvatlash hamda texnologik innovatsiyalarni joriy etish zarur.

Natijada, mamlakatlar global qishloq xo'jaligi bozorida o'z eksport salohiyatini maksimal darajada oshirish orqali iqtisodiy rivojlanish, xalqaro hamkorlik va raqobatbardoshlikni mustahkamlash imkoniga ega bo'ladilar. Bu esa qishloq xo'jaligi mahsulotlarining sifatini, barqarorligini va xalqaro bozorlardagi raqobatbardoshligini oshirish orqali milliy iqtisodiy manfaatlarni yanada kuchaytiradi. Shu tariqa, eksport salohiyatining rivojlanishi milliy daromadni oshirish, ish o'rinlarini yaratish va qishloq xo'jaligi tarmog'ida innovatsion yondashuvlarni joriy etish uchun muhim strategik vosita hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Мухитдинов, Ш. З. (2019). Пути совершенствования механизмов эффективного управления многопрофильными фермерскими хозяйствами в Узбекистане. In *Формирование инновационной экономики будущего* (pp. 54-58).

2. Muxitdinov, S. Z., Shakirova, N. A., Turdubayeva, G. A., Osmonova, G. S., & Asanova, G. A. (2023). Theoretical Basis of Risk Management in Manufacturing Enterprises. In *Sustainable Development Risks and Risk Management: A Systemic View from the Positions of Economics and Law* (pp. 403-405). Cham: Springer International Publishing.

3. Мухитдинов, Ш. (2023). ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ РИСКОВ И УПРАВЛЕНИЕ ИХ НА ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ. *Экономическое развитие и анализ*, 1(2), 192-199.

4. Urmonovich, N. O. (2023). MANGOSTEEN NUTRITIONAL PRICE AND FUNCTIONAL PROPERTIES. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 14(5), 3-5.

5. Abdukhamidovich, N. A., & Urmonovich, N. O. (2021). The Results of Theoretical Studies of the Chisel Cultivator Rack Frontal Surface Shape. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 25(4), 5930-5938.

6. Urmonvich, N. O. (2025). IMPROVING THE ACTIVITIES OF INNOVATIVE BUSINESS INCUBATORS AT HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS. *PEDAGOG*, 8(11), 256-260.

7. Urmonvich, N. O. (2025). EFFICIENCY OF USING SCIENTIFIC AND TECHNICAL DEVELOPMENTS IN SMALL BUSINESSES. *SO 'NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI*, 9(11), 57-61.

8. Urmonvich, N. O. (2025). THE IMPORTANCE OF SCIENTIFIC NEWS IN INCREASING THE COMPETITIVENESS OF SMALL BUSINESS. *JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH*, 8(11), 194-198.

9. Ziyavitdinovich, M. S., Kamilovna, A. M., Ugli, J. A. J., Adxamovna, B. S., & Ogli, T. F. R. (2021). Covid-19 Pandemia in Uzbekistan Agriculture and its Impact on the Supply Chain. *Alinteri Journal of Agriculture Sciences*, 36(1).

10. Muxitdinov, S. (2023, June). Results of econometric modeling of management in multifunctional farms. In *American Institute of Physics Conference Series* (Vol. 2789, No. 1, p. 040060).

11. Мухитдинов Ш. З. Тадбиркорлик субъектларида хатарларни бошқаришнинг назарий-услубий асослари //Scientific progress. – 2021. – Т. 1. – №. 6. – С. 939-943.

12. Muxitdinov S. Kichik biznesni innovatsion rivojlantirish strategiyasi //MUHANDISLIK VA IQTISODIYOT. – 2025. – T. 3. – №. 9.
13. Muxitdinov, S. (2023). MAIN CHARACTERISTICS OF THE RISK MANAGEMENT MECHANISM IN MANUFACTURING ENTERPRISES. Scientific and Technical Journal of Namangan Institute of Engineering and Technology, 8(1), 259-262.
14. Мухитдинов Ш. З. COVID-19 ПАНДЕМИЯСИНИНГ ЎЗБЕКИСТОН ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ СОҲАСИ ВА УНИНГ ТАЪМИНОТ ЗАНЖИРИГА ТАЪСИРИ.
15. Urmonvich, N. O. (2025). THE PLACE OF SMALL BUSINESS AND SCIENCE INTEGRATION IN THE INNOVATION ECONOMY. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 4(46), 197-201.
16. Urmonvich N. O. ACTIVITIES OF SMALL BUSINESS DEVELOPMENT CENTERS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS //Научный Фокус. – 2025. – Т. 3. – №. 31. – С. 787-794.
17. Urmonvich N. O. MECHANISMS OF MUTUALLY BENEFICIAL COOPERATION BETWEEN VOCATIONAL COLLEGES AND SMALL BUSINESSES //World Scientific Research Journal. – 2025. – Т. 46. – №. 2. – С. 358-365.
18. Urmonvich, Numonov Otabek. "THE ROLE OF INSTITUTIONAL INNOVATIONS AND ECONOMIC INCENTIVES IN ENHANCING THE EXPORT POTENTIAL OF AGRO-ENTREPRENEURSHIP ENTITIES IN UZBEKISTAN." MODELS AND METHODS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE RESEARCH 5.53 (2026): 12-17.